

від 06 квітня 2011 року № 383, — за матеріалами оперативно-розшукової діяльності та інших процесуальних дій, у позасудовому провадженні, для вирішення питань, що становлять інтерес для юридичних і фізичних осіб (у тому числі на договірних засадах). У цих випадках експертне дослідження проводиться на підставі відповідного звернення, у якому зазначаються реквізити ініціатора, матеріали, які надаються, та питання, що підлягають вирішенню, та оформлюється висновком експертного дослідження.

З вищевказаного можна зробити висновок, що експерт повинен володіти спеціальними знаннями, навичками, досвідом діяльності у галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, тобто у сфері своєї діяльності, щоб мати можливість відповісти на питання, які поставлені на вирішення, після проведення експертного дослідження.

БИШЕВЕЦЬ О. В.

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
асистент кафедри правосуддя, кандидат юридичних наук

ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ІДЕАЛЬНИХ СЛІДІВ ЗЛОЧИНУ

Неодмінним атрибутом і необхідною умовою процесу розслідування будь-якого злочину є спілкування слідчого з учасниками кримінального провадження. Оскільки згідно до статті 223 Кримінального процесуального кодексу України слідчі (розшукові) дії проводяться в присутності осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені (Кримінальний процесуальний кодекс України [текст]: — К., «Центр учбової літератури», 2012., с. 91), то одним із пріоритетних завдань криміналістичної тактики є розробка і впровадження в практику розслідування тактичних прийомів, що забезпечують ефективність спілкування під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Особливе місце серед цих прийомів займають ті, що спрямовані на актуалізацію ідеальних слідів злочину.

Дослідження ідеальних слідів злочину, а також тактичних прийомів їх актуалізації здійснювали такі українські вчені як В. П. Бахін, В. К. Весельський, В. Г. Гончаренко, Д. В. Затенацький, В. Г. Лукашевич, М. В. Салтєвський, М. І. Скригонюк, В. Ю. Шепітько, а також зарубіжні вчені Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, Г. Г. Доспулов, В. І. Комісаров, Є. О. Центров, С. А. Шейфер, М. І. Єнікеєв та ін. Безумовно, проведені дослідження є вагомим внеском у розвиток теоретичних засад та удосконалення практики застосування вказаних тактичних прийомів,

однак в опублікованих працях зосереджувалася увага, головним чином, на загальній характеристиці цих прийомів. Що ж до методологічного, процесуального та криміналістичного аспектів їх реалізації, то вони досліджені недостатньо, що зумовлює як теоретичні дискусії стосовно можливостей їх застосування у кримінальному судочинстві, так і труднощі в практиці їх реалізації.

У науковій літературі висловлюються полярні погляди щодо змісту прийомів актуалізації ідеальних слідів злочину. Так, вказані прийоми нерідко плутають з асоціаціями. Наприклад, О. М. Васильєв рекомендує з метою поживлення пам'яті допитуваного використовувати асоціації за суміжністю в часі або просторі, за подібністю й за контрастом (Васильєв А. Н. Следственная тактика. — М.: Юрид. лит., 1976, с. 128—129). М. В. Салтевський розрізняє: 1) асоціації за суміжністю, коли забуте відновлюється у зв'язку з відтворенням попередньої або наступної події; 2) асоціації за подібністю, тобто нагадування про аналогічний факт або пред'явлення предмета, подібного до раніше спостережуваного допитуваним; 3) асоціації за протилежністю (контрастом) (Салтевський В. М. Криміналістика: Підручник у 2х частинах. — Х.: Консум, 2001. — Ч. 2., с. 189). А. Б. Соловйов і Є. О. Центров пропонують використовувати: а) асоціації за часом, тобто спогад про враження або переживання, пов'язаний з тим або іншим об'єктом або особою, у чому велику роль відіграє емоційна пам'ять; рекомендувати допитуваній особі вести розповідь у тому порядку, в якому розвивалися події; нагадування про наслідки події, її зв'язки з якими-небудь обставинами особистого життя допитуваного (день народження, свято тощо); запитання за суміжними з досліджуваною подією обставинами; з'ясування фактичних даних, що стосуються попередніх або наступних подій; б) асоціації в просторі, тобто допит про ті самі події або про ті ж обставини, але в різних планах, у різній (логічній або хронологічній) послідовності; пред'явлення предмета, що має відношення до події, або фотографії місця події; допит на місці події; використання при допиті різних схем, малюнків, креслень, макетів, телефонної книги із прізвищами; в) асоціації за подібністю, тобто пред'явлення «фоторобота», мальованих портретів, альбомів зразків різних предметів і речей; пред'явлення доказів — оголошення показань, відтворення фонограм допиту інших осіб, а також речових доказів; пред'явлення відеозаписів або кінострічки місця події й навколишнього оточення, різних предметів, а також проведення пред'явлення для впізнання осіб і предметів; г) асоціації за контрастом, побудовані на протиставленні різних об'єктів і явищ (Соловьев А. Б., Центров Е. О. Допрос на предварительном следствии: метод. пособие. — 2-е изд. перераб. — М., 1986., с. 189).

Однак, асоціації не можуть розглядатися в якості тактичних прийомів, а є результатом ефективного застосування останніх. Такий висновок логічно випливає з аналізу змісту поняття асоціації. Асоціація (лат.

associo— з'єдную, зв'язую) — поняття, що виникає при згадуванні іншого. Асоціація в психології — суб'єктивний образ об'єктивного зв'язку між предметами і явищами, фізіологічною основою якого є тимчасовий нервовий зв'язок (с. Большая психологическая энциклопедия : самое полное соврем. изд. : более 5000 психол. терминов и понятий / [А. Б. Альмуханова и др.]. — М. : Эксмо, 2007, 43). Таким чином, тактичні прийоми можуть застосовуватися лише з метою збудження асоціацій, а не як асоціації самі по собі. З огляду на зазначене всі перераховані вище прийоми доцільно іменувати прийомами збудження асоціативних зв'язків.

Наведене вище дає підстави для таких висновків:

1) ідеальні сліди злочину зберігаються у пам'яті людини у вигляді інформаційних образів минулих подій;

2) традиційно у науковій літературі про актуалізацію ідеальних слідів злочину йдеться, коли необхідно допомогти допитуваному згадати забуте, однак актуалізація буде мати місце лише в тому випадку, якщо допитуваному необхідна допомога у пригадуванні інформації, якщо ж необхідним є викрити неправдивість його показань, то слід говорити про виявлення ідеальних слідів злочину;

3) тактичні прийоми виявлення ідеальних слідів злочину є підстави класифікувати на такі, що спрямовані на пошук показань у пам'яті людини забутого; виявлення і виправлення добросовісної помилки у показаннях; викриття неправдивих показань.

ЕФРЕМОВА И. А.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
ассистент кафедры криминалистики

ПОНЯТИЕ И ЗНАЧЕНИЕ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЙ КЛАССИФИКАЦИИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ НАРКОБИЗНЕСА В СТРУКТУРЕ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЙ МЕТОДИКИ

В связи с тем, что в криминалистике в настоящее время существует достаточно разветвленная, неупорядоченная система криминалистических методик расследования преступлений, вновь встает вопрос о месте и роли отдельных теоретических концепций в формировании и совершенствовании криминалистической методики, и в их числе криминалистическая классификация преступлений.

Одним из элементов криминалистической методики расследования преступлений является их криминалистическая классификация.